



Qo'qon DPI

ILMIY XABARLAR

ISSN: 3030-3958

№ 3/2025

Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar



**Кокандский ГПИ.
Научный вестник**

№3/2025

УЎК 5/9(08) КБК 72я5 Қ 99	Bosh muharrir: Qo'qon davlat pedagogika instituti rektori D.Sh.Xodjayeva Mas'ul muharrirlar: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor N.S.Jurayev Xalqaro hamkorlik bo'yicha prorektor N.A.Kadirova Mas'ul muharrir yordamchisi: Ilmiy-tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i D.O'rinboyev Nashr uchun mas'ul: M.Z.Muydinov
MUASSIS: Qo'qon davlat pedagogika instituti Qo'qon DPI. ILMIY XABARLAR- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК. Кокандский ГПИ. Jurnal bir yilda o'n ikki marta chop etiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiya agentligida 2020-yil 9-iyulda 1085 raqam bilan ro'yxatga olingan. Jurnaldan maqola ko'chirib bosilganda, manba ko'rsatilishi shart. "Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar" ilmiy jurnali OAK Rayosatining 2021-yil 31- martdagi qarori bilan OAK ilmiy nashrlar ro'yxatiga kimyo, biologiya, filologiya, tarix, 2023-yil 5-maydagi №337/6 sonli Rayosat qarori bilan Pedagogika hamda 2024-yil 8-maydagi 5/7-sonli OAK tartib qoida komissiyasi qarori bilan Jismoniy madaniyat, psixologiya va san'atshunoslik fan tarmoqlari bo'yicha milliy nashrlar sifatida kiritilgan. Tahririyat manzili: 150700, Qo'qon shahar, Turon ko'chasi, 23-uy. Tel.: (0373) 542-38-38. Сайт: www.kspi.uz journal.kspi.uz ISBN: 978-9943-7182-7-2 "CLASSIC" nashriyoti 2025	TABIIY FANLAR И.И.Гибадуллина, кандидат биологических наук, (РФ) Sh.S.Nomozov, texnika fanlari doktori, professor, akademik (O'ZB) V.U.Xo'jayev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) I.R.Asqarov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) A.A.Ibragimov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) S.F.Aripova, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) Sh.V.Abdullayev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) B.Yo.Abduganiyev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) A.E.Kuchboyev, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) M.T.Isog'aliyev, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) V.Yu.Isaqov, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) T.O.Turginov, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) A.M.Gapparov, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) I.I.Oxunov, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) (O'ZB) A.Jh.Xusanov-fizika-matematika fanlari nomzodi, docent (O'ZB) O.A.Turdiyev, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) G'M.Ochilov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) B.No'monov, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) M.Madumarov, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) FILOLOGIYA FANLAR Huseyin Baydemir filologiya fanlari doktori, professor, (TR) И.А.Киселёва, доктор филологических наук, профессор (РФ) В.В.Борисова, доктор филологических наук, профессор (РФ) К.А.Поташова, кандидат филологических наук, доцент (РФ) Э.Р.Ибрагимова, кандидат филологических наук, доцент (РФ) S.Muhamedova, filologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) G.Islailov, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (O'ZB) IJTIMOIIY FANLAR Л.Г.Насырова, кандидат исторических наук, доцент (РФ) З.В.Галлямова, кандидат исторических наук, доцент (РФ) D.N.Abdullayev, tarix fanlari doktori (DSc), dotsent (O'ZB) M.Rahimov, tarix fanlari doktori (DSc), dotsent (O'ZB) PEDAGOGIKA FANLAR Р.Ф.Ахтариева, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) Н.Н.Масленникова, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) Л.А.Максимова, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) X.I.Ibragimov, pedagogika fanlari doktori, professor, akademik (O'ZB) B.X.Xodjayev, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) B.S.Abdullayeva, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) N.A.Muslimov, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) N.M.Egamberdiyeva, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB)



UDK: 543.054:634.

ALHAGI SPARSIFOLIA SHAP O‘SIMLIGI TARKIBIDAGI AMINOKISLOTALAR TARKIBI

Muqimjonova Umidaxon Vahobxon qizi

Qo‘qon davlat pedagogika instituti dotsenti, PhD

muqimjonovaumidaxon@mail.ru +998912037202

ORCID ID: 0009-0006-5061-4811

Abduraxmonova Noilaxon Murotali qizi

Qo‘qon davlat pedagogika instituti magistranti

noilaxonyigitaliyeva444@mail.com +998908513238

ORCID ID: 0009-0002-8808-2807

Annotatsiya Ushbu maqolada Farg‘ona viloyati Yozyovon tumani Markaziy Farg‘ona qishlog‘ida o‘sadigan alhagi sparsifolia shap (yantoq) o‘simligining ildizi, bargi va guli tarkibidagi aminokislotalar miqdor tarkibi yuqori samarali suyuqlik xromotografiyasi usulda tadqiq qilish natijalari keltirilgan. Tahlil natijalariga ko‘ra, namunalar tarkibida 20 xil aminokislotalar miqdori aniqlangan bo‘lib, namunalar tarkibi hayot uchun zaruriy aminokislotalarga boyligi, ulardan xalq tabobatida foydalanib, inson organizmini oqsil tanqisligidan himoyalash mumkin ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Alhagi sparsifolia shap, aminokislotalar, yuqori samarali suyuqlik xromotografiyasi.

СОСТАВ АМИНОКИСЛОТ РАСТЕНИЯ АЛHAGI SPARSIFOLIA SHAP

Аннотация. В статье представлены результаты метода высокоэффективной жидкостной хроматографии по содержанию аминокислот в корне, листе и цветках алхаги спарсифолиальной, произрастающей в селе Центральная Фергана Езёвонского района Ферганской области. По результатам анализа в образцах определено количество 20 различных аминокислот, что свидетельствует о богатстве образцов необходимыми для жизнедеятельности аминокислотами, которые могут быть использованы в народной медицине для защиты организма человека от белковой недостаточности.

Ключевые слова: Alhagi sparsifolia shap, аминокислоты, высокоэффективная жидкостная хроматография.

QO'QON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARLARI
(2025-yil 3-son)



FILOLOGIYA
PHILOLOGY

TURK VA O'ZBEK TILLARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLAR ORQALI VAQT TUSHUNCHASINI IFODALANISHI

Shorasulova Arofat Ibroxim qizi
Sharqshunoslik universiteti
Turk tili o'qituvchisi

Annotatsiya Vaqt tushunchasini har bir xalq o'z frazeologik birliklari orqali aks ettiradi. O'zbek tilida “vaqt – oltin” yoki “bir lahza qadrli” kabi iboralar mavjud bo'lsa, turk tilida “vakit nakittir” (vaqt – pul) yoki “anı yaşamak” (hozirgi lahzani yashash) kabi iboralar ko'proq ishlatiladi. Bu esa har ikki xalqning vaqtga bo'lgan munosabatidagi ma'lum farqlarni ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Vaqt, konsept, frazeologik birliklar, tilshunoslik, leksik birliklar, iboralar, maqol, abstrakt, obyektiv, qiyosiy tahlil.

ВЫРАЖЕНИЕ ПОНЯТИЯ ВРЕМЕНИ ЧЕРЕЗ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ В ТУРЕЦКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

Аннотация Каждый народ выражает понятие времени через свои фразеологические единицы. В узбекском языке существуют выражения, такие как «время – золото» или «мгновение ценно», в то время как в турецком языке чаще употребляются выражения «vakit nakittir» (время – деньги) или «anı yaşamak» (жить настоящим моментом). Это указывает на определенные различия в отношении времени у двух народов.

Ключевые слова: Время, концепт, фразеологические единицы, лингвистика, лексические единицы, выражения, пословицы, абстрактный, объективный, сравнительный анализ.

EXPRESSION OF THE CONCEPT OF TIME THROUGH PHRASEOLOGICAL UNITS IN TURKISH AND UZBEK LANGUAGES

Abstract Each nation reflects the concept of time through its own phraseological units. In Uzbek, expressions such as “time is gold” or “a moment is precious” exist, whereas in Turkish, phrases like “vakit nakittir” (time is money) or “anı yaşamak” (living in the present moment) are more commonly used. This demonstrates certain differences in the perception of time between the two nations.

Keywords: Time, concept, phraseological units, linguistics, lexical units, expressions, proverbs, abstract, objective, comparative analysis.

Mamlakatimizda chet tilini bilishga bo‘lgan ehtiyoj kundan kunga ortib bormoqda. Chunki chet tilini o‘rganish turli madaniyatlar va turfa fikrlar bilan tanishish uchun keng imkoniyatlar ko‘lamini ochib beradi. Chet tillarini o‘z ona tilimiz bilan solishtirgan holatda, ikki millat qadriyatlarini o‘zaro taqqoslab o‘rganish esa juda samarali usullardan sanaladi. Bu ayniqsa, frazeologik birliklarni tarjima qilish jarayonida qo‘l keladi. Jaloliddin Rumiy hazratlari ta’kidlaganidek, “Har til - ko‘ngilning pardasidir. Parda qimirladimi, sirlar ochiladi” Demak, tilning har qanday dolzarb ko‘ringan muammolariga ham yechim topishning yo‘llari mavjud. To‘g‘ri, turk tilidan o‘zbek tiliga turli frazeologik birliklarni tarjima qilishda tarjima orqali ifodalangan muvofiq jumla va frazeologik birliklar o‘z asl qiyofasini yo‘qotishi mumkin. Lekin yana bir muhim jihat shundaki, bizda maqol va matallarni o‘rganishga bo‘lgan e’tibor yetarlicha emas. Aslida, xalq tilining boyligi frazeologik qatlamning yetukligi, rang-barang jumla va oz so‘zlar ishtirokida ko‘p ma’nolarni ifodalash bilan o‘lchanadi. Negaki, odamlarning hayot muammolari, qayg‘usi-yu quvonchi, mehnati, mag‘lubiyat va g‘alabasi ibora, maqol, matallarda o‘z aksini topgan. Darhaqiqat, turli tillarda shakl va ma’no jihatdan bir xil bo‘lgan maqol, matal va iboralar juda ko‘p uchraydi. Masalan: o‘zbek tilida faol qo‘llaniladigan “Butun vujudi quloqqa aylanmoq” idiomasiining **"Bütün vücudu kulağa dönüsmek"** yoki **"Bütün bedeni kulak kesilmek"**

Turk tilida ushbu iborani **"kulak kesilmek"** shaklida ishlatish yanada tabiiyroq bo‘ladi, bu "diqqat bilan tinglash" yoki "e’tiborini to‘liq bir narsaga qaratish" degan ma’noni anglatadi.

Shuningdek, vaqtni tasvirlashda xalq maqollari ham muhim rol o‘ynaydi. Masalan, o‘zbeklarda “Har narsaning o‘z vaqti bor” degan maqol mavjud bo‘lsa, turk tilida “Her şeyin bir zamanı var” degan ekvivalent shakl uchraydi.

Turk va o‘zbek tillari qanchalik bir-biriga yaqin, qanchalik bir-biriga o‘xshash bo‘lmasin, ularning juda ko‘p farqli tomonlari, o‘quvchini adashtirishi mumkin bo‘lgan juda ko‘p jihatlari bor. Ayni shunday murakkab jihatlar bu ikki tilni ham qiyosiy ham alohida tadqiq qilinishi lozimligini ko‘rsatadi. Tilni biz ummonga o‘xshatamiz. Darhaqiqat, har bir til dengiz misoli jilolanadi. Dengizning har bir tomchisi kabi tilning ham o‘ziga xos xususiyatlari juda ko‘pdir.

Turk tilidagi juda ko‘p so‘zlar yozilishi va o‘qilishi jihatidan o‘zbek tiliga o‘xshashdir. Bularning bir qancha qismi ma’no jihatidan o‘zbek tili bilan bir xil bo‘lsada, juda ko‘p qismining ma’nosi umuman farqlidir. Bunday so‘zlarni “aldoqchi so‘zlar” deb ham ataladi. Turk tili bo‘yicha mutaxassis, olim, Berdaq Yusuf shunday so‘zlar bo‘yicha alohida lug‘at tayyorlab, uni “aldoqchi so‘zlar lug‘ati” deb nomlagan.[2.] Shunday so‘zlar bilan bir qatorda aytilishi bir, ma’nosi farqli bo‘lgan iboralar ham talaygina. Ushbu kichik tadqiqotimiz ham aynan ma’nosi jihatidan birbiriga o‘xshamaydigan iboralar haqidadir. Har bir tilning bebaho duru gavharlari bo‘lmish iboralarning o‘zi ham bir olamdir. Hozirgi kunda ikki tildagi iboralarni juda ko‘p jihatdan o‘rganishga e’tibor kuchayib bormoqda. Chunki iboralar hoh yozma nutqda hoh og‘zaki nutqda bo‘lsin, tilning go‘zalligini ko‘rsatib beruvchi omil hisoblanib, ma’noni yetkazib berishda katta ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda ikki tilda ham o‘ziga xos, ajoyib iboralar mavjud bo‘lsada, yuqoridagi aldoqchi so‘zlar kabi, aytilishi bir, lekin

ma‘nosi farqli bo‘lgan iboralar ham ko‘pdir. Ushbu maqolamizda iboralarining ayni shu jihatiga e‘tibor qaratmoqchimiz. “Ma‘lumki, frazeologizmlar nutq ta‘sirini kuchaytiruvchi va insonlar tomonidan o‘zlashtirilib, ularning ongiga chuqur singib ketgan so‘zlar sifatida xalqning urf-odati, an‘analari, madaniyati va tarixini o‘zida yaqqol aks ettirib, adabiy tilning keng ifoda imkoniyatlarini o‘zida namoyon qiluvchi leksik vositalar hisoblangan birliklar sifatida inson hayotining barcha sohalarini qamrab olgan”.[3, 3.] Turk tilida shunday iboralar borki, huddi o‘zbek tilidagi iboraga o‘xshaydi. Iborani tashkil qiluvchi so‘zlari ham bir xil. Lekin ularning ma‘nosiga va qo‘llanish darajasiga kelsak umuman farqlidir. Shunday iboralardan biri “So‘gukkanli” dir. Bu iboraning aytilishi ham yozilishi ham o‘zbek tilidagi “sovuqqon” iborasiga o‘xshaydi. Bu ikki ibora bir xil talaffuz qilinib, quloqqa ham bir xil eshitiladi. Bu iboralar ikki tilda ham insonning xususiyatini, fe‘l-atvorini tasvirlash uchun qo‘llaniladi. Lekin bu iboralarining tarjimadagi ma‘nosi umuman boshqacha. O‘zbek tilidagi “sovuqqon” iborasi salbiy ma‘no kasb etib, insonning har qanday sohaga befarqligi, e‘tiborsizligi, odamlarga nisbatan kirishimsiz, muomalasiz kabi ma‘nolarni anglatadi. Bunday fe‘l - atvorli kishilar jamiyatda xush qarshilanmaydi. Turk tilidagi “so‘gukkanli” iborasi ham insonning fe‘l-atvorini tasvirlash uchun ifodalansada, bu ibora ijobiy ma‘noda qo‘llaniladi. Turk tilidagi izohli lug‘atda bu ibora quyidagicha izohlangan:

Turk va o‘zbek tillarida aytilishi bir ammo ma‘nosi farqli bo‘lgan iboralardan yana biri “gönül koymak” dir. “Gönül koymak” iborasini o‘zbek tiliga so‘zma-so‘z o‘girilsa “ko‘ngil qoymoq” iborasiga aynan, birga-bir o‘xshaydi. “Ko‘ngil qo‘ymoq” iborasi o‘zbek tilida qiz va yigit o‘rtasida yoki ayol va erkak o‘rtasidagi mehr qo‘ymoq, bir - birini yoqtirmoq, sevib qolmoq yoki boshqa bir jonsiz narsalarga nisbatan ham yaxshi ko‘rmoq ma‘nolarini ifodalaydi. Ushbu iboraning turk tilidagi ma‘nosi esa umuman boshqachadir. Turk tilidagi iboralarining izohli lug‘atida shunday ta‘rif berilgan: “Gönül koymak”- 1) Birisine alınmak, kırılmak, gücenmek. 2) Biriyle tüm iletişimi kesmek. 3) (Halk ağzında) Birisine aşık olmak, gönül vermek deyiminin yerine kullanılır. [6.] Tarjimasi: “Gönül koymak” – 1) Biror bir kishidan hafa bo‘lmoq, dili og‘rimoq, ko‘ngli qolmoq. 2) Biror bir kishi bilan o‘rtadagi aloqani uzish. 3) (xalq og‘zaki ijodida, so‘zlashuvda) Biror kishiga oshiq bo‘lmoq, ko‘ngil bermoq iborasining o‘rniga ishlatiladi. Lug‘atdagi izohlarga ko‘ra turk tilidagi “Gönül koymak” iborasi, o‘zbek tilidan farqli o‘laroq, biror kishidan xafa bo‘lish, dili og‘rish kabi ma‘nolarni ifodalaydi. “Kendisinden defalarca özür dilememe rağmen bana hala gönül koyuyor”. [6.] Tarjimasi: “Undan necha marotaba uzr so‘rashimga qaramay, mendan haligacha hafa”. “Üç günlük dünyada kimse eski dostlarına gönül koymamalı”. [6.] Tarjimasi: “Uch kunlik dunyoda hech kim qadr don do‘stlaridan hafa bo‘lmasligi kerak”.

Yuqoridagi misollarda ko‘rib turganimizdek “gönül koymak” iborasining ham tom ma‘nosini o‘rganib qo‘llanilmasa, noto‘g‘ri tarjimalarga yo‘l qo‘yiladi va yanglish fikr-mulohazalarga olib keladi. “Gönül koymak” iborasining lug‘atda keltirilgan ikkinchi ma‘nosi, yani “Biror kishi bilan o‘rtadagi aloqani uzish” ma‘nosiga to‘xtaladigan bo‘lsak, ibora ishlatilgan kontekstdagi oldingi va keyingi gaplarning ma‘nosiga qarab tarjima qilinishi to‘g‘ri

bo‘ladi. Ushbu iboraning uchinchi ma’nosida: “xalq og’zaki ijodida, so‘zlashuvda, biror kishiga oshiq bo‘lmoq, “ko‘ngil bermoq” iborasining o‘rnida qo‘llaniladi” deya ochiqqlangan.

1. O‘zbek tilida vaqtga oid frazeologizmlar
 - “Vaqt – oltin” (vaqtning qadrini anglatuvchi)
 - “Bir lahza qadrli” (har daqiqa muhim)
2. Turk tilida vaqtga oid frazeologizmlar
 - “Vakit nakittir” (vaqt – pul)
 - “Ani yaşamak” (oniy hayot kechirish)
3. Frazeologik birliklarning lingvistik va madaniy jihatdan tahlili

Yana shunday iboralar borki, ularning muqobili tarjima qilinayotgan til uchun butkul yot bo‘lishi mumkin, ya’ni tarjimon bu kabi frazeologik birlikka bir yoki ikki so‘zdan iborat ekvivalent topolmasdan faqatgina mazmunni kengaytirib yoritish bilan kifoyalanishi mumkin bo‘lgan holatlar ham ko‘p uchraydi. Bunga nafaqat turk tili, balki o‘zbek tilida ham ko‘plab misollar keltirish mumkin: „Ichini kemirmoq“, „Ichetini yemoq“, frazemalari ruhiyatda kuchli darajada bezovtalik borligidan darak beradi. „vahimaga tushmoq yoki judayam bir narsani bo‘rttirmoq“ iborasi esa: “pashshadan fil yasamoq“ birikmasi bilan beriladi. Mushkul vaziyatda qolmoq, mushkul vazifani bajarish – „Somonni orasidan igna qidirmoq“ hamda buning antonimi bajarish uchun oson diyeish uchun „Xamirdan qil sug‘urgandek“ deya ifodalanadi. Bu kabi birikmalarning aynan mos variantini turk tilida toppish mushkul. Xuddi shunday, turk tilida uchraydigan frazeologizmlarni tarjima qilish jarayonida ham shu kabi holatlar kuzatiladi. Bu nafaqat ma’lum bir halqning ushbu birikmani nima bilan ifodalashi balki shu iboraning yaratilishi bilan ham bog‘liq. Frazeologik birikmalar kuchli ma’no, bo‘yoqdorlik, obrazli ifodalar orqali nutqni faol vositaga aylantirib, asosan badiiy adabiyotda va publisistikada o‘tkir va ishonarli tasviriy vositalarni yaratishga imkon beradi. Idiomalar qahramon obrazini tasvirlashda, personajlar nutqini shaxsiylashtirishda voqealarning emotsional tasvirini yaratishda kuchli vositadir. Idiomalarni turk tilidan o‘zbek tiliga tarjima qilishdagi qiyinchiliklar deyarli barcha tarjimonlar uchun alohida muarakkablik darajasiga ega bo‘lgan yo‘nalishdir. Chunki ko‘p holatlarda idioma tarkibiy qismlarini bir tildan boshqa tilga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilib bo‘lmaydi. Garchi frazeologizmlar ona tili bo‘lmaganlar uchun qiyinchilik tug‘dirishi mumkin bo‘lsa-da, ularni o‘rganish tarjimon va shu soha ixlosmandlari uchun qiziqarli. Frazeologizmlar oldingi davrlardagi juda ko‘p voqea, holat va ma’lum vaziyatlardan darak beradi.

Xulosa Turk va o‘zbek tillarida vaqt konseptining lingvomadaniy talqini har ikkala xalqning til va madaniyatiga xos xususiyatlarni aks ettiradi. Grammatik va frazeologik birliklar, tarixiy-madaniy yondashuv, shuningdek, zamonaviy dunyoda vaqt tushunchasining o‘zgarishi ushbu mavzuning qiziqarli jihatlarini, jamiyat haqida madaniy ma’lumot tashuvchi lingvomadaniy birlik hisoblanadi. Shuning uchun ham frazeologik birliklar o‘zida xalq mentaliteti va madaniyatini saqlovchi "hikmatlar xazinasini" bo‘lib, ular avloddan avlodga meros qilib qoldiriladi. Frazeologik birliklarni turli jabhalarda o‘rganish tadqiqotchilarga ularning turli

xususiyatlarini farqlash va tilning frazeologik zaxirasi boyligini isbotlash imkonini beradi. Bu sohadagi tadqiqot natijalari, ayniqsa, doktorlik dissertatsiyalari katta nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, aynan shu soha taraqqiyoti uchun yangi istiqbollarni ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Lakoff, G. (1987). Cognitive models and prototype theory. In U. Neisser (Ed.), *Emory symposia in cognition*, 1. Concepts and conceptual development: Ecological and intellectual factors in categorization p. 68 Cambridge University Press
2. Лев Николаевич Гумилёв. Этногенез и биосфера Земли. – М: 1979 г.
3. Александром Наумов. Биография замысла. Беседы с мастерами узбекской литературы. – Ташкент: 1974, стр. 28–29
4. «Rebel angel. Wood, Bridget. London: Headline Book Pub. plc, 1993, pp. 162-252. 2543 s-units.»
5. Jackendoff R. *Semantics and Cognition*. Cambridge (Mass.), –Berlin: Mouton de Gruyter. 1993. – 16s.
6. Barbara Adam “Time and Social Theory” Blackwell publishers, Oxford 1991:
7. Schiffer S, Steele S (1988) *Cognition and Representation*. Westview Press, Boulder



SHE'RIY TARJIMADA ADEKVATLIK VA EKVIVALENTLIK MUAMMOLARI

Iskandar Sattibaev

Andijon shahar 1- son ixtisoslashgan maktab

Annotatsiya: Maqolada she'riy asarlarni tarjima qilishda yuzaga keluvchi asosiy muammo – adekvatlik va ekvivalentlik hodisalari haqida so'z boradi. Bu mavzuga oid soha mutaxassislarining qarashlari bilan bir qatorda ingliz tilidan o'zbekchaga qilingan she'riy tarjima tahlili vositasida mavzu chuqurroq ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: tarjima, she'riy tarjima, adekvatlik, ekvivalentlik, muvozanat, ingliz romantik she'riyati.

Аннотация: В статье рассматривается основная проблема, возникающая при переводе поэтических произведений, – явления адекватности и эквивалентности. Наряду с мнениями специалистов в данной области, тема детально анализируется посредством исследования поэтических переводов с английского языка на узбекский.

Ключевые слова: перевод, поэтический перевод, адекватность, эквивалентность, баланс, английская романтическая поэзия.

Annotation: The article discusses the main issue that arises in the translation of poetic works—the phenomena of adequacy and equivalence. Along with the views of specialists in this field, the topic is explored in greater depth through an analysis of poetic translations from English into Uzbek.

Keywords: translation, poetic translation, adequacy, equivalence, balance, English Romantic poetry.

She'riy asarlarni tarjima qilish murakkab vazifa bo'lib, aslyatdagi shoir lirikasini boshqa tilga tarjima qilishda quyidagicha savol yuzaga keladi: she'r, boshqa tilga tarjima qilinganda, asl tildagi matnga aynan mos kelishi kerakmi yoki mualliflik maqsadini yanada aniqroq ifoda etish uchun zarur bo'lgan chekinishlar qilishga ruxsat etiladimi? Shuningdek, she'riy matnni tarjima qilishda yana bir savol tug'iladi: tarjima qilingan matn tarjima tilining o'ziga xos xususiyatlariga mos kelishi kerakmi yoki aksincha, u o'quvchiga asl til madaniy rang-barangligini va o'ziga xosligini yetkazishi kerakmi?³⁹⁵

³⁹⁵ Минченко Е. Г., Никитинская Л. В. Способы достижения поэтической эквивалентности при переводе на примере трех переводов стихотворения "A man's a man for a' that" Роберта Бернса на русский. – Чебоксары. – С. 337

<i>Raxmonova Maxbuba Ravshanovna</i>	
TURK VA O‘ZBEK TILLARIDA FRAZELOGIK BIRLIKLAR ORQALI VAQT TUSHUNCHASINI IFODALANISHI <i>Shorasulova Arofat Ibroxim qizi</i>	1759
SHE’RIY TARJIMADA ADEKVATLIK VA EKVIVALENTLIK MUAMMOLARI <i>Iskandar Sattibaev</i>	1764
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA SUBSTANDART BIRLIKLARNING TURLI NUTQIY AKTLARDAGI SOTSIOPRAGMATIK TAHLILI <i>Satimova Dilafruz Numonjonovna</i>	1771
“FUNUN UL-BALOG‘A” – TURKIY POETIKAGA DOIR ILK NAZARIY MANBA <i>Shohista Mulloqulova</i>	1779
TERMINOLOGIYAGA KOGNITIV-FUNKSIONAL YONDASHUV: MA’NONI SHAKLLANTIRISHDA KONTEKSTNING AHAMIYATI VA HAMKORLIKDA MUAMMOLARNI HAL QILISHDA YORDAM BERISH <i>Maxsudova Xolisxon Ummatovna</i>	1784
METAFICTION IN CONTEMPORARY ENGLISH LITERATURE: A JOURNEY THROUGH NARRATIVE ARENAS <i>Sobirova Nurxon Barot kizi</i>	1789
NEMIS VA O‘ZBEK TILLARIDA XUSHMUOMALALIK NUTQIY AKTLARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI <i>Axmadjonov Nurbek Zokirjon o‘g‘li</i>	1796
NAIM KARIMOV VA QODIRIYSHUNOSLIK MASALALARI <i>Abdilakimov Dilruxjon Rajab o‘g‘li</i>	1804
BADIIY OBRAZNI SHAKLLANTIRISHDA MILLIY KOLORIT VA REALIYALARNING AHAMIYATI <i>Naima Soxibova Qodirjonovna</i>	1809
INGLIZ FRAZELOGIZMLARINING TARIXIY TADRIJIY SHAKLLANISH BOSQICHLARI <i>Nematullayev Nodirbek Muzaffar o‘g‘li</i>	1814
NEMIS VA O‘ZBEK FRAZELOGIZMLARINING TAQQOSIY TAHLILI: O‘XSHASHLIK VA FARQLAR <i>Yusufjonova Shaxloxon Muxtorovna</i>	1819
XUSUSIY DISKURSNING KOGNITIV TAMOIYILLARI: BADIIY MATN VA DETEKTIV JANR MISOLIDA TADQIQOT <i>Niyazova Gulnora G‘ulomovna</i>	1824
SUD DISKURSIDA LINGVISTIK NAZARIYA VA UNING AMALIY AHAMIYATI <i>Nizomova Taxmina Jamoliddin qizi</i>	1832
LINGUACULTURAL ISSUES IN TRANSLATING MOVIE SUBTITLES FROM UZBEK INTO ENGLISH BASED ON UZBEK NATIONAL IDENTITY (USING THE MOVIE “REBELLION OF BRIDES” AS AN EXAMPLE) <i>Khayrieva Madina Ilhomovna, Kushakova Nodira Odilovna</i>	1837
KOGNITIV DISSONANS ATAMASINING MOHIYATI VA MOHIYATI <i>Tursunova Marxabo Raxmonovna</i>	1844
BILINGVALIZMNING INGLIZ TILINI IKKINCHI CHET TILI SIFATIDA O‘QITISHDAGI ROLI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL <i>Amiriddinova Dilorom Umidjon qizi</i>	1851
OLAMNING LISONIY MANZARASIDA GENDER STEREOTIPLARINING O‘RNI <i>Shamshiyeva Diyora Isroilovna</i>	1857

O‘ZBEK TILIDAGI YORDAMCHI SO‘ZLARNING LINGVISTIK TIZIMDAGI O‘RNI: FUNKSIONAL VA PRAGMATIK YONDASHUV <i>Azamat Pardayev Baxronovich</i>	1862
POSTMODERN, ABSURD AND EXISTENSIAL ELEMENTS IN NAZAR ESHONKUL’S WORKS (BASED ON THE NOVEL GURUGLI(GO‘RO‘G‘LI)) <i>Ismoilova Niginabonu To‘lqin qizi, Shukurova Sabokhat Odilovna</i>	1873
LINGUOCULTUROLOGICAL PERSPECTIVES ON FOOD VOCABULARY IN UZBEK AND ENGLISH LITERATURE <i>Hojiyeva Mehrangiz G‘ayrat qizi</i>	1879
LINGUISTIC FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A COMMON MEANING "HOSPITALITY". <i>Najmiddinova Mehriqul Najmiddin qizi</i>	1886
ABDULLA ORIPOV LINGVOPOETIKASIDA TARIXIYLIK VA ZAMONAVIYLIK <i>Umida To‘rayeva</i>	1892
ZOOSIMVOLIK OBRAZLAR SHAKLLANISHIDA KOGNITIV MEXANIZMLARNING ROLI (fransuz tili misolida) <i>Qo‘chqorova Sadoqat Toshpo‘latovna</i>	1897
THE USE OF EDUCATIONAL GAMES IN THE DEVELOPMENT OF VOCABULARY IN ENGLISH <i>Botirova Nargiza Gafforovna</i>	1903
QONUN TILINING HUQUQIY TERMINLARGA TA’SIRI <i>Qurbonova E‘zoza Shuhrat qizi</i>	1907
НАЖМИДДИН КУБРО ИЖОДИДА НАФС ВА УНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ АХЛОҚИЙ АСОСЛАРИГА ДОИР ҚАРАШЛАР. <i>Машиарунов Кўзибой Банаевич</i>	1914
IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI TIL BIRLIKLARI LINGVISTIK EKSPERTIZASIDA METODOLOGIYA MASALASI <i>Rahimqulova Lobar Hamro qizi</i>	1919
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA INSON INTELLEKTUAL QOBILIYATINI IFODALOVCHI IBORALARNING AHAMIYATI <i>Shamsiyeva Xolida Sharobiddin qizi</i>	1925
NURALI QOBUL HIKOYALARIDA ROVIY USLUBI VA UNING BADIY VAZIFASI <i>Talipova Aida Muratovna</i>	1931
THE ROLE OF CULTURAL CONTEXT IN TRANSLATION <i>Dilfuzaxon Saidkodiroyevna Saidkodiroya</i>	1935
TIL VA TARIX UYG‘UNLIGI: NEMIS VA O‘ZBEK FRAZEOLOGIZMLARINING KELIB CHIQISHI <i>Yusufjonova Shaxloxon Muxtorovna</i>	1940
TRANSLATION OF THE CONCEPT OF “HOSPITALITY” IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES <i>Tilyabov Shokhruz</i>	1945
THEORETICAL FOUNDATIONS OF STYLISTIC ANALYSIS <i>Tukhtamurodova Dilnura Dilmurodjon qizi</i>	1951
TOG‘AY MUROD ASARLARIDAGI ZOONIMIK KOMPONENTLI BIRIKMALARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI <i>G.A.Tursinbayeva</i>	1955
“TARIXI ANBIYO VA HUKAMO” ASARIDA TARIXIY VA BADIY VOQELIK TASVIRI	1963

Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar



Кокандский ГПИ. Научный вестник

“Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar” ilmiy jurnali OAK Rayosatining 2021-yil 31-martdagi qarori bilan OAK ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kimyo, biologiya, filologiya, tarix hamda 2023-yil 5-maydagi №337/6 sonli Rayosat qarori bilan Pedagogika fan tarmoqlari bo‘yicha milliy nashrlar sifatida kiritilgan.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma’lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

Bosishga ruxsat etildi: 2025-y. Nashriyot bosma tabog‘i –16,375.

«Poligraf Super Servis» МЧЖ

150114, Farg‘ona viloyati, Farg‘ona shahar, Aviasozlar ko‘chasi 2 –uy

Elektron manzil: kspi_info@edu.uz

№3”/2025